

Методыка

Акадэмічнае эсэ: змест, структура, рэцэнзаваанне

В. М. Лянцэвіч,

дацэнт кафедры тэорыі і гісторыі права,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт,
Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт

Фарміраванне ўстойлівага інтарэсу да выкарыстання акадэмічнага эсэ ў адукацыйным працэсе адбываецца на мяжы XX–XXI стст., калі яго сталі называць «жанрам XXI стагоддзя», «вечным і надпалітычным» [1, с. 8]. Сёння ў сферы вышэйшай адукацыі эсэ выкарыстоўваецца як спосаб педагагічнай работы, пераважна для праверкі ведаў і кампетэнтнай навучэнцаў не толькі па гуманітарных прадметах: філасофіі, гісторыі, праву, эканоміцы, журналістыцы, сацыялогіі, замежных мовах, – але і, праўда значна радзей, па матэматыцы, фізіцы, хіміі [1, с. 8]. Інтарэс да эсэ праяўляецца як у межах унутранага кантролю, так і на міжуніверсітэцкіх конкурсах, алімпіядах. Напісанне эсэ прапануецца на першым, завочным туры большасці юрыдычных алімпіяд, якія кожны год праводзяцца ў вядучых беларускіх вышэйшых навучальных установах. На працягу васьмі годоў у Міжнародным універсітэце «МІТСО» праводзіцца конкурс на лепшае эсэ па міжнародным гуманітарным праве. Між тым работы, якія дасылаюцца на конкурсы і алімпіяды, нягледзячы на заяўлены жанр – акадэмічнае эсэ, не заўсёды адпавядаюць неабходным патрабаванням да афармлення, структуры, формы падачы матэрыялу. Гэта і падытурнула аўтара да падрыхтоўкі артыкула, які бачыцца карысным не толькі выкладчыкам-прадметнікам, наколькі ў акадэмічнай традыцыі менавіта эсэ доўгі час з’яўлялася базавым элементам адукацыйнага працэсу, але і таленавітым студэнтам – удзельнікам конкурсных спаборніцтваў, а таксама, на што мы вельмі спадзяемся, зацікавіць настаўнікаў старэйшых класаў сярэдніх і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў, якія змогуць пазнаёміць з гэтым жанрам сваіх вучняў.

Кароткая гісторыя фарміравання жанру

Стваральнікам жанру эсэ ў заходнееўрапейскай традыцыі лічыцца французскі філосаф і пісьменнік М. Монтэнь, які напрыканцы жыцця, будучы цяжка хворым, склаў успаміны аб сваім жыцці, «Essais» – «Свае думкі» (у рускім перакладзе – «Опыты», 1580 г.). Праца была напісана для таго часу недастаткова паслядоўна і лагічна, з выкладам асабістых уражанняў аўтара.

Штуршком для пачатку стварэння новага жанру інтэлектуальнага пісьма стала эпоха Адраджэння з яе антрапа- і сацыяцэнтрычным светапоглядам [2, с. 260]. Але значна большую ролю ў гэтым працэсе адыграла Рэфармацыя, у выніку якой адукаваная частка грамадства атрымала вопыт крытычных адносін да сярэднявечнай схаластыкі, рытуальнасці, манаполіі царквы на асэнсаванне і тлумачэнне тэкстаў [3, с. 37].

Канчатковае афармленне канона эсэ адбываецца ў XIX ст. і звязана з актыўным развіццём літаратуры, формаў інтэлектуальнага пісьма, распрацоўкай тэрміна «суб’ект» (Я) [1, с. 7]. Вылучаюцца і асобныя яго віды – філасофскае, мастацкае, публіцыстычнае [1, с. 7; 3, с. 39].

У пачатку XX ст. эсэ пачынае выкарыстоўвацца для праверкі ўзроўню ведаў і логікі разважання студэнтаў, такім чынам паклаўшы пачатак яго акадэмічнаму варыянту. Некаторыя даследчыкі называюць эсэ жанрам акадэмічнага пісьма, які быў вядомы ў Старажытным Кітаі часоў Канфуцыя (VI ст. да н. э.) [2, с. 261], што падаецца некарэктным, паколькі можна сцвярджаць аўтаномны характар фарміравання жанру на Захадзе, а таксама істотныя адрозненні сутнасных характарыстык заходняй і ўсходняй формаў эсэ (гэтаму прысвечана кароткае даследаванне А. В. Бузальскай) [3]. Да таго ж у Кітаі выкарыстанне эсэ ў вучэбным працэсе вядома з XV ст., калі яно пачало прымяняцца для праверкі ведаў навучэнцамі Чатырох кніг уводзін у канфуцыянства і Пяці кніг, напісаных Канфуцыем. У XVI ст. найлепшыя творы былі надрукаваны ў якасці ўзораў для тых, хто пачынаў дзяржаўную службу [3, с. 39; 4, с. 8].

Такім чынам, у акадэмічнай традыцыі (тут «акадэмічнасць» мае на ўвазе прыналежнасць да вышэйшай навучальнай установы) [4, с. 8] эсэ выкарыстоўваецца ўжо больш за стагоддзе. Пры гэтым сфера яго ўжытку пашыраецца. На жаль, савецкая сістэма адукацыі поўнацю адмовіла гэты жанр, наклаўшы на яго выкарыстанне ідэалагічную забарону (у некаторай ступені магчыма было ствараць толькі літаратурныя эсэ).

Гэта перарвала яшчэ досыць нетрывалую традыцыю яго існавання. Адраджэнне ўвагі адбылося толькі ў канцы XX – пачатку XXI ст., калі пад уплывам нарастання дэмакратычных тэндэнцый у вучэбным працэсе ўзнік інтарэс да больш развітых адукацыйных практык. Сёння з развіццём інтэрнэт-рэсурсаў выкарыстанне эсэ ў адукацыйнай сферы значна пашырылася [3, с. 40], што абумоўлена не толькі вялікай колькасцю кампазіцыйных тыпаў твора, значнай доляй творчага кампанента, але і шырокім доступам да доказнай базы, якая іграе важную ролю ў структуры твора.

Адметныя рысы акадэмічнага эсэ

Акадэмічнае эсэ істотна адрозніваецца ад іншых формаў пісьмовых работ студэнтаў. Калі для рэферата важна падабраць і прааналізаваць актуальную літаратуру, прадэманстраваць навыкі рэферавання навуковага тэксту, аформіць карэктныя спасылкі, для навуковага артыкула – прапанаваць вынікі асабістага даследавання праблемы, для курсавой работы – на падставе даследаваных крыніц выявіць існуючыя праблемы, знайсці і прааналізаваць іх прычыны, прапанаваць шляхі вырашэння, то ў эсэ глыбока даследуецца, як правіла, адно пытанне і прапануецца аўтарская пазіцыя яго бачання. Пры гэтым каштоўным з’яўляецца не столькі колькасць даследаваных крыніц, колькі ўменне аўтара выпрацаваць, а таксама паслядоўна і аргументавана даказаць асабістую пазіцыю, якая не абавязкова будзе супадаць з агульнапрынятымі поглядамі на праблему. Такім чынам, эсэіст дэманструе здольнасць да выпрацоўкі самастойнага, асабістага пункту гледжання і ўменне данесці яго да чытача (рэцэнзента, выкладчыка). Мэта эсэ бачыцца ў развіцці такіх навыкаў, як самастойнае творчае мысленне і пісьменнае выкладанне ўласных думак.

Асноўныя прыкметы эсэ. Можна вылучыць некаторыя агульныя прыкметы (асаблівасці) жанру, якія звычайна пералічваюцца ў энцыклапедыях і слоўніках:

- наяўнасць пэўнай тэмы або пытання: твор, прысвечаны аналізу шырокага круга праблем, па вызначэнні не можа быць выкананы ў жанры эсэ. Тэма эсэ заўсёды пэўная. Эсэ не можа ўтрымліваць шмат тэм або ідэй (думак). Яно адлюстроўвае толькі адзін варыянт, адну думку і развівае яе. Гэта адказ на адно пытанне;
- мае важнае пошукавае значэнне ў гуманітарнай традыцыі (асноўныя праблемы чалавека і чалавечтва, шляхі іх вырашэння);
- невялікі аб’ём: якіх-небудзь жорсткіх межаў, вядома, не існуе. Рэкамендуемы аб’ём эсэ – ад чатырох да дваццаці тысяч знакаў (з прабеламі), альбо 1500–4000 слоў [1, с. 10];
- эсэ выказвае індывідуальныя ўражанні і меркаванні з канкрэтнай нагоды або пытання і не прэтэндуе на вызначальную або вычарпальную трактоўку прадмета;
- як правіла, эсэ мяркуе новае, суб’ектыўна афарбаванае слова пра што-небудзь;

• важная асаблівасць эсэ – свабодная кампазіцыя. Даследчыкі адзначаюць, што эсэ па сваёй прыродзе не церпіць ніякіх фармальных рамак. Яно нярэдка будзеца насуперак законам логікі, падпарадкоўваецца адвольным асацыяцыям, кіруецца прыწყам «Усё наадварот». Аўтар мае поўную свабоду ў выбары зместу, формы і стылю тэксту [4, с. 11];

• нязмушанасць апавядання: аўтару эсэ важна ўсталяваць даверлівы стыль зносін з чытачом. Каб быць зразумелым, ён пазбягае наўмысна ўскладненых, невыразных, залішне грувацкіх славесных канструкцый. Даследчыкі адзначаюць, што добрае эсэ можа напісаць толькі той, хто свабодна валодае тэмай, бачыць яе з розных бакоў і гатовы прад’явіць чытачу не вычарпальны, але шматаспектны погляд на з’яву, якая стала адпраўной кропкай яго разважанняў;

• схільнасць да парадксаў: эсэ заклікана здзівіць чытача – гэта, на думку многіх даследчыкаў, яго абавязковая якасць. Афарыстычнае, яркае выказванне або парадаксальнае вызначэнне, у якім літаральна сутыкаюцца на першы погляд бяспрэчныя, але ўзаемавыключальныя сцвярджэнні, характарыстыкі, тэзісы;

• унутранае сэнсавое адзінства: свабоднае па кампазіцыі, арыентаванае на суб’ектыўнасць, эсэ разам з тым валодае ўзгодненасцю ключавых тэзісаў і сцвярджэнняў, унутранай гармоніяй аргументаў і асацыяцый, несупярэчлівасцю тых меркаванняў, у якіх выказана аўтарская пазіцыя;

• эсэ мае адметны метады, спосаб аб’яднання формы і зместу [1, с. 8].

Такім чынам, акадэмічнае эсэ – гэта праявіны твор невялікага аб’ёму і свабоднай кампазіцыі, які ясна, лагічна, абгрунтавана і доказна выказвае індывідуальныя ўражанні і меркаванні па канкрэтнай тэме або пытанні і загадзя не прэтэндуе на вызначальную або вычарпальную трактоўку прадмета.

Чым акадэмічнае эсэ можа быць карысным у вучэбным працэсе? Напісанне эсэ надзвычай карысна для студэнтаў, паколькі дазваляе навучыцца выразна і пісьменна фармуляваць асабістыя думкі, структураваць вялікія аб’ёмы інфармацыі, вылучаць прычынна-выніковыя сувязі, ілюстраваць вопыт адпаведнымі прыкладамі, аргументаваць свае высновы. Навучэнец выпрацоўвае навыкі акадэмічнай граматычнасці, працуючы са спецыяльнай тэрміналогіяй, развіваючы аналітычнасць і назіральнасць, уменне працаваць з вялікімі аб’ёмамі разнапланавай інфармацыі. Пісьменнасць, выпрацоўка аўтарскага стылю выкладання інфармацыі, крытычныя адносіны да першакрыніц і талерантныя адносіны да поглядаў, якія не супадаюць з пазіцыяй аўтара, сумяшчэнне суб’ектыўнай пазіцыі і аб’ектыўнай інфармацыі першакрыніц – падобныя ўменні і навыкі фарміруюцца на працягу доўгага часу навучання. Праца над акадэмічным эсэ дае рэальную магчымасць падрыхтаваць кампетэнтнага спецыяліста, забяспечвае маніторынг інтэлектуальнага сталення навучэнца.

Стылі акадэмічнага эсэ. У акадэмічным эсэ вялікую ролю адыгрывае творчы кампанент. У той жа час пры свабоднай кампазіцыі варта вылучыць стылявыя асаблівасці розных паводле спосабу выкладання эсэ (табліца).

Табліца

Асноўныя стылі акадэмічнага эсэ

Стыль акадэмічнага эсэ	Галоўная задача эсэ
Аналітычнае	Знайсці, прааналізаваць, растлумачыць прычынна-следчыя сувязі
Апісальнае	Сістэмна апісаць пэўныя падзеі, факты, працэсы
Даказальнае (аргументуючае)	Паслядоўна аргументаваць асабістую пазіцыю, выкарыстоўваючы розныя, у тым ліку і супрацьлеглыя пазіцыі аўтара, прыклады і факты
Інтэрпрэтацыйнае	Разгледзець і інтэрпрэтаваць пэўны пункт гледжання, падмацаваўшы яго фактамі і доказами
Крытычнае	Прааналізаваць як мага больш аб'ектыўна станючыя і адмоўныя бакі праблемы
Параўнальнае	Параўнаць падабенства і розніцу дзвюх падзей, ідэй, працэсаў

Патрабаванні да структуры акадэмічнага эсэ

Адзіны фармат напісання з'яўляецца важнай характарыстыкай акадэмічнага эсэ, навучаючы студэнта карэктна структураваць матэрыял. Структура эсэ вызначаецца прад'яўляемымі да яго патрабаваннямі:

- думкі аўтара эсэ па праблеме выкладаюцца ў форме кароткіх тэзісаў (Т);
- думка павінна быць падмацавана доказами, таму за тэзісам ідуць аргументы (А).

У артыкуле А. А. Маргун згадваецца так званая рамачная структура эсэ, у якой вылучаюцца тры блізкія па аб'ёме часткі: уступ (Т), асноўная частка (А) і заключэнне (высновы). Аўтар называе дадзеную схему «мадэль гамбургера/сэндвіча» [2, с. 262] і падкрэслівае яе хрэстаматыйны характар (малюнак 1).

Між іншым значна большую папулярнасць мае структура, у якой вылучаюцца назва, уступ, асноўная частка і заключэнне. Мадэль называецца пяціабзацным эсэ (малюнак 2), маючы тры асноўныя тэкставыя часткі, пры гэтым асноўная частка складаецца з трох абзацаў, а кожны абзац раскрывае асноўную ідэю ў трох аспектах (так званы прынцып трыадзінства) [2, с. 262]. Разгледзім кожную частку больш падрабязна.

Назва з'яўляецца неад'емнай часткай работы і можа істотна адлюстроўваць яе творчы характар. Яна можа быць сфармулявана выкладчыкам, стаць «візітнай карткай», вылучаючы вашу работу з агульнай масы. Асабліва важна гэта падчас удзелу ў конкурсах і алімпіадах, на якіх, як правіла, даецца агульны напрамак (праблематыка), і тады назва работы выступае як аўтарскі погляд на праблему.

Уступ уяўляе сабой частку эсэ, у якой аўтар павінен у даволі сціслай форме (як правіла, гэта першы абзац, не болей за 5–7 сказаў) сфармуляваць галоўны тэзіс (Т) – асноўную думку, доказу якой будзе

прывесчана работа. Важным з'яўляецца таксама багачанне аўтарам актуальнасці разглядаемай праблемы.

Вось як гэта падаецца ў конкурснай рабоце па міжнародным гуманітарным праве, прывесчанай кіберпагрозам падчас узброеных канфліктаў (Конкурс на лепшае эсэ ў Міжнародным універсітэце «МІТСО», 2022 г.): «Благоприятная окружающая среда – один из важнейших факторов для существования человека. Любые изменения состояния окружающей среды, причиной которых иногда становятся вооруженные конфликты, могут негативно воздействовать как на население одной страны, так и на человечество в целом. Учитывая исторический аспект, следует отметить, что результатом военных действий может являться нанесение значительного экологического ущерба. Так, в августе 1945 года произошли две атомные бомбардировки Хиросимы и Нагасаки, по итогу которых большая часть территории Японии подверглась радиоактивному загрязнению» [5, с. 117] (асноўны тэзіс эсэ – узброеныя канфлікты нясуць сур'ёзную пагрозу навакольнаму асяроддзю /аўтар/).

Асноўная частка эсэ прысвечана раскрыццю тэзіса, сфармуляванага ва ўступе. Галоўная роля тут належыць аргументам (А) – фактам, з'явам грамадскага жыцця, падзеям, статыстычным дадзеным, жыццёвым сітуацыям і вопыту, навуковым доказам, асобным меркаванням навукоўцаў, выказванням кампетэнтных асоб і інш. Аўтар такім чынам абагульняе розныя пункты гледжання, прадстаўляе сваю пазіцыю і належным чынам яе даказвае. Як правіла, для раскрыцця асноўнага тэзіса (Т) неабходна сфармуляваць некалькі мікратэзісаў, кожны з якіх трэба належным

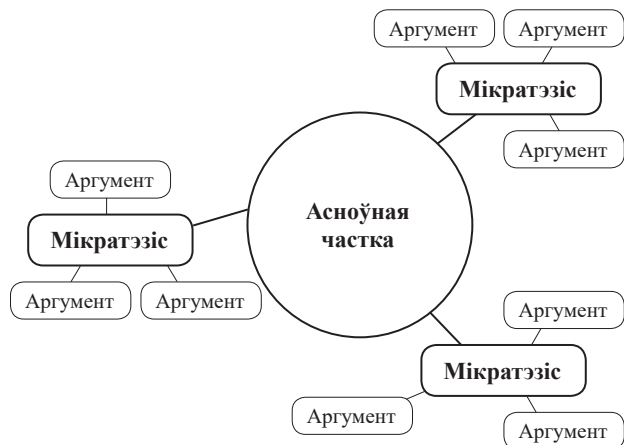

Малюнак 1. «Рамачная» структура эсэ

Малюнак 2. Пяціабзацнае эсэ

чынам абгрунтаваць (малюнак 3). Кожны мікратэзіс пачынаецца з новага абзаца, падрабязна даказваецца (А) і завяршаецца кароткім вывадам. Неабходна вылучэнне абзацаў, чырвоных радкоў, усталяванне лагічнай сувязі абзацаў: так дасягаецца цэласнасць працы.

Малюнак 3. Структура асноўнай часткі

Прыклад аднаго з мікратэзісаў – у эсэ, прысвечаным ахове сусветнай культурнай спадчыны падчас узброеных канфліктаў (Конкурс на лепшае эсэ ў Міжнародным ўніверсітэце «МІТСО», 2021 г.): «Немаловажнай праблемай вяртання культурных ценасцей як аб'ектаў грамадска-прававога абарота з'яўляецца сутыкненне інтарэсаў першапачатковага ўласніка і добрасумленнага набытчыка; аўтар прыводзіць гістарычны прыклад, прапануе рашэнне і апісвае праблемы юрыдычнага кшталту, з якімі можна сутыкнуцца ў дадзеным выпадку /аўтар/».

Заклучэнне з'яўляецца завяршальнай часткай акадэмічнага эсэ, у якой аўтар каротка абагульняе вышэйзгаданыя аргументы на карысць галоўнага тэзіса. Такім чынам, уступ і заключэнне павінны факсіраваць увагу на праблеме (ва ўступе яна ставіцца, у высновах рэзюмюецца меркаванне аўтара).

Прыклад – работа Конкурсу на лепшае эсэ ў Міжнародным ўніверсітэце «МІТСО» 2021 г.: «На позірк аўтара, праблематыка, якая склалася ў сферы прычынення супрацоўнікамі ПВК шкоды культурным каштоўнасцям падчас НУК, перш за ўсё абумоўлена не недастатковасцю прававой абароны, якая надаецца культурным каштоўнасцям – паколькі існуючыя канвенцыйныя і звычайна-прававыя нормы дазваляюць прадугледзіць і знайсці рашэнне для большасці спрэчных сітуацый, якія могуць узнікнуць падчас дзеянняў ПВК у НУК, а ў саміх супрацоўніках ПВК і іх нявызначаным да гэтага часу прававым статусе, як для міжнароднага права ўвогуле, так і для МГП – у прыватнасці. Пры гэтым прававую нявызначанасць у рэгуляванні дзейнасці ПВК на міжнародным узроўні нельга разглядаць у якасці “вакууму”, так як існуючыя міжнародна-прававыя механізмы ў выглядзе звычайна-прававых і мяккіх норм, а таксама яе галін – у прыватнасці МГП, дазваляюць знайсці адказы на пастаўленыя пытанні і ўрэгуляваць дзейнасць супрацоўнікаў ПВК нават у такіх спецыфічных сферах, як прычыненне шкоды культурным каштоўнасцям падчас НУК. Аднак адсутнасць адзінага разумення прававага статусу супрацоўнікаў ПВК і ўсяго таго, што з ім звязана, вядзе да розных падыходаў да склаўшайся праблематыкі, што, у сваю чаргу, зніжае эфектыўнасць прававой абароны, якая б магла быць прадастаўлена ў кожным канкрэтным выпадку. Менавіта таму для міжнароднага права жыццёва неабходны міжнародны канвенцыйна-прававы дакумент, які б замацаваў адзінае бачанне на фундаментальныя пытанні, якія ўзнікаюць адносна дзейнасці супрацоўнікаў ПВК падчас узброеных канфліктаў» [7, с. 105–106] (асноўную праблему, звязаную з прычыненнем супрацоўнікамі прыватных ваенных кампаній шкоды культурным каштоўнасцям падчас неміжнародных узброеных канфліктаў, аўтар бачыць у нявызначаным для міжнароднага права прававым статусе супрацоўнікаў ПВК /аўтар/).

пояўляецца. В результате судебного разбирательства иск о возврате картин Дюрера был удовлетворен. На наш взгляд, решение суда довольно справедливое, однако стоило бы выплатить компенсацию добросовестному приобретателю в связи с истребованием из его собственности ранее приобретенных картин» [6, с. 113–114] (асноўная ідэя мікратэзіса – пры вяртанні культурных каштоўнасцей узнікае праблема канфлікту інтарэсаў першапачатковага ўласніка і добрасумленнага набытчыка; аўтар прыводзіць гістарычны прыклад, прапануе рашэнне і апісвае праблемы юрыдычнага кшталту, з якімі можна сутыкнуцца ў дадзеным выпадку /аўтар/).

Заклучэнне з'яўляецца завяршальнай часткай акадэмічнага эсэ, у якой аўтар каротка абагульняе вышэйзгаданыя аргументы на карысць галоўнага тэзіса. Такім чынам, уступ і заключэнне павінны факсіраваць увагу на праблеме (ва ўступе яна ставіцца, у высновах рэзюмюецца меркаванне аўтара).

Прыклад – работа Конкурсу на лепшае эсэ ў Міжнародным ўніверсітэце «МІТСО» 2021 г.: «На позірк аўтара, праблематыка, якая склалася ў сферы прычынення супрацоўнікамі ПВК шкоды культурным каштоўнасцям падчас НУК, перш за ўсё абумоўлена не недастатковасцю прававой абароны, якая надаецца культурным каштоўнасцям – паколькі існуючыя канвенцыйныя і звычайна-прававыя нормы дазваляюць прадугледзіць і знайсці рашэнне для большасці спрэчных сітуацый, якія могуць узнікнуць падчас дзеянняў ПВК у НУК, а ў саміх супрацоўніках ПВК і іх нявызначаным да гэтага часу прававым статусе, як для міжнароднага права ўвогуле, так і для МГП – у прыватнасці. Пры гэтым прававую нявызначанасць у рэгуляванні дзейнасці ПВК на міжнародным узроўні нельга разглядаць у якасці “вакууму”, так як існуючыя міжнародна-прававыя механізмы ў выглядзе звычайна-прававых і мяккіх норм, а таксама яе галін – у прыватнасці МГП, дазваляюць знайсці адказы на пастаўленыя пытанні і ўрэгуляваць дзейнасць супрацоўнікаў ПВК нават у такіх спецыфічных сферах, як прычыненне шкоды культурным каштоўнасцям падчас НУК. Аднак адсутнасць адзінага разумення прававага статусу супрацоўнікаў ПВК і ўсяго таго, што з ім звязана, вядзе да розных падыходаў да склаўшайся праблематыкі, што, у сваю чаргу, зніжае эфектыўнасць прававой абароны, якая б магла быць прадастаўлена ў кожным канкрэтным выпадку. Менавіта таму для міжнароднага права жыццёва неабходны міжнародны канвенцыйна-прававы дакумент, які б замацаваў адзінае бачанне на фундаментальныя пытанні, якія ўзнікаюць адносна дзейнасці супрацоўнікаў ПВК падчас узброеных канфліктаў» [7, с. 105–106] (асноўную праблему, звязаную з прычыненнем супрацоўнікамі прыватных ваенных кампаній шкоды культурным каштоўнасцям падчас неміжнародных узброеных канфліктаў, аўтар бачыць у нявызначаным для міжнароднага права прававым статусе супрацоўнікаў ПВК /аўтар/).

Што павінна быць улічана пры рэцэнзаванні эсэ?

Як эсэ, падазеныя на конкурсы і алімпіяды, так і работы, створаныя ў межах вучэбнага працэсу, павінны ацэньвацца з улікам важкіх фактараў. Так, у конкурсах на лепшае эсэ па міжнародным гуманітарным праве, якія праводзяцца кафедрай міжнароднага права Міжнароднага ўніверсітэта «МІТСО», улічваюцца наступныя параметры: раскрыццё тэматыкі конкурсу (наколькі канкрэтна сфармулявана праблема, паднятая ў эсэ), арыгінальнасць работы (у нашым выпадку фармальна: адсутнасць плагіяту – прадстаўлення чужой работы альбо чужых ідэй як сваіх асабістых без карэктнай спасылкі на першакрыніцу), логіка і паслядоўнасць выкладу (наяўнасць дастатковай колькасці мікратэзісаў і пацвярджэнне кожнага з іх аргументамі), акадэмічнасць/навуковасць (наяўнасць карэктных спасылак на першакрыніцы).

Рэцэнзент таксама павінен улічваць узровень ведаў фактычнага матэрыялу ў межах праблематыкі работы, якасць першакрыніц (у першую чаргу неабходна звярнуцца да найбольш аўтарытэтных і правяраных; трэба выкарыстаць ад 15 да 30 крыніц у залежнасці ад праблематыкі). У змесце эсэ ацэньваецца ў першую чаргу асоба аўтара – яго светапогляд, думкі і пазіцыя, якая павінна прасочвацца на працягу ўсёй работы. З фармальных правілаў – абавязковая наяўнасць тэмы і карэктнае тэхнічнае афармленне: усе цытаты і факты павінны быць старанна вывераны, кожны аргумент павінны мець карэктныя спасылкі, абавязковы ў рабоце спіс выкарыстаных крыніц неабходна аформіць у адпаведнасці з заяўленымі патрабаваннямі. Таксама важна, каб эсэ было вытрымана ў адзіным стылі (гл. табліцу).

Такім чынам, актыўнае выкарыстанне акадэмічнага эсэ ў вучэбным працэсе і пазааўдыторнай рабоце (конкурсы, алімпіяды) будзе садзейнічаць развіццю ў студэнтаў лагічнага мыслення, уманняў структуравання інфармацыі, працаваць з разнапланавымі, нават супрацьлеглымі крыніцамі і пунктамі гледжання, выпрацоўваць самастойную пазіцыю па розных пытаннях і ўменне яе абгрунтаваць. Пашырэнне сферы

гэтай надзвычай важнай формы пісьмовай работы бацьчыца ў яе выкарыстанні падчас уступных кампаній як першай (спецыялітэт), так і другой (магістратура) ступені вышэйшай адукацыі, паколькі дазваляе ацаніць асаблівасці мыслення, узровень развіцця базавых і спецыяльных кампетэнцый будучага навучэнца.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. *Минеева, И. Н.* Академическое эссе: теория и практика жанра / И. Н. Минеева // Филол. класс. – 2015. – № 2(40). – С. 7–14.
2. *Моргун, Е. А.* Академический дискурс: эссе как жанр академического письма / Е. А. Моргун // Профессионально-ориентированное обучение языкам: реальность и перспективы: сб. ст. участников Ежегод. всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участием. – СПб.: Изд. С.-Петербург. гос. экон. ун-та, 2020. – С. 260–265.
3. *Бузальская, Е. В.* Эссе: к истории становления жанра / Е. В. Бузальская // Мир рус. слова. – 2015. – № 2. – С. 36–41.
4. *Гусева, М. С.* Региональная экономика и управление: методология академического эссе: учеб.-метод. пособие / М. С. Гусева, Е. О. Дмитриева. – Самара: Изд-во Самар. гос. экон. ун-та, 2017. – 68 с.
5. *Греков, А. С.* Угроза экологической безопасности государств при ведении военных действий с использованием автономных систем [Электронный ресурс] / А. С. Греков // Киберугрозы как новый вызов для международного гуманитарного права: сб. материалов студ. науч.-практ. конф., Минск, 27 мая 2022 г. / Междунар. ун-т «МІТСО»; редкол.: О. М. Старовойтов [и др.]; под общ. ред. О. М. Ленцевич. – Минск: Междунар. ун-т «МІТСО», 2022. – С. 116–119.
6. *Краснолуцкая, Е. Е.* Возврат культурных ценностей как одно из направлений международного сотрудничества [Электронный ресурс] / Е. Е. Краснолуцкая // Международно-правовая защита всемирного культурного наследия: материалы оч.-заоч. студ. науч.-практ. конф., Минск, 19 мая 2021 г. / Междунар. ун-т «МІТСО»; редкол.: О. М. Старовойтов [и др.]; под общ. ред. О. М. Ленцевич. – Минск: Междунар. ун-т «МІТСО», 2021. – С. 111–115.
7. *Шнып, Б. С.* Адказнасць супрацоўнікаў прыватных ваенных кампаній за шкоду, прычыненую культурным каштоўнасцям у перыяд неміжнародных узброеных канфліктаў [Электронный ресурс] / Б. С. Шнып // Международно-правовая защита всемирного культурного наследия: материалы оч.-заоч. студ. науч.-практ. конф., Минск, 19 мая 2021 г. / Междунар. ун-т «МІТСО»; редкол.: О. М. Старовойтов [и др.]; под общ. ред. О. М. Ленцевич. – Минск: Междунар. ун-т «МІТСО», 2021. – С. 102–108.

Анотацыя

У артыкуле разглядаецца эсэ як жанр акадэмічнага пісьма, які выкарыстоўваецца ў вучэбным працэсе вышэйшай школы. Аўтар звяртаецца да гісторыі фарміравання жанру эсэ, вызначае адметныя рысы акадэмічнага эсэ, падкрэслівае яго неабходнасць для навуцальнага працэсу, вылучае стылявыя асаблівасці, дае рэкамендацыі па структуры эсэ ў розных яго варыянтах. Метадчныя парады суправаджаюцца схемамі, а таксама ўрывкамі з рэальных работ студэнтаў, дасланых на конкурс на лепшае эсэ па міжнародным гуманітарным праве, які штогод праводзіцца ў Міжнародным універсітэце «МІТСО».

Abstract

The article examines the essay as a genre of academic writing used in the educational process of higher education. The author refers to the history of the formation of the essay genre, defines the distinctive features of the academic essay, emphasizes its usefulness for the educational process, highlights stylistic features, gives recommendations on the structure of the essay in its various variants. Methodical advice is accompanied by diagrams, as well as excerpts from real works of students sent to the competition for the best essay on international humanitarian law, which is held annually at the International University "MITSO". The article concludes with advice for reviewers/teachers.